CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA MIGRAȚIEI CARPATICE A PĂSĂRILOR

Mircea Mihai MĂTIEȘ

De la sinteza efectuată de Rudescu (1958) apar și alte lucrări referitoare la influența lanțului carpatic asupra migrației păsărilor. Astfel de date, cu referire la bazinul Transilvaniei — situat în interiorul lanțului carpatic — publică Filipașcu (1966, 1968, 1968 a), Gomboș-Szabo (1969), Mătieș (1970) și alții. Filipașcu (1966 a, 1968 a) ne face cunoscute și date fragmentare despre migrația aviană prin zona masivului Rodna, iar Munteanu (1969) aduce — și în acest sens — o contribuție însemnată referitoare la bazinul montan al Bistriței moldovenești. Papadopol-Mîndru (1967), Rang (1968) și alți autori semnalează unele documente de migrație pentru podișul moldovenesc. Mătieș (1969) se ocupă de influența prezenței Carpaților Meridionali asupra desfășurării migrației de primăvară peste Argeș. Mătieș-Kiss-Kohl (1969) și Mătieș-Kohl (1965) semnalează — și din zona Carpaților — noi aspecte hivernal-avifenologice. Studii de sinteză cu privire la dinamica avifenologică pentru întreaga țară sînt publicate de Radu (1962), Papadopol (1966, 1967), Kováts (1968, 1968 a), Vasiliu (1968) și Munteanu (1969 a).

Ca urmare a cercetării unor colecții muzeale, sau potrivit cu unele investigații avifenologice întreprinse în ultimii 12 ani, vom face cunoscute unele noi aspecte — fragmentare — privind migrația prin zona carpatică ; aceasta, pentru un număr de 9 specii de păsări*.

Prezentarea comparativă a rezultatelor :

Ord. Gaviiformes

1. *Gavia stellata* (Pont.). Dintre cele 21 de exemplare colectate în țară între X—I și în IV, 1852—1967, unul singur provine de la sud de Carpați — București, 17.X.1959 (Kováts, 1968). Vasiliu (1968) îl socotește accidental în interiorul țării.

Menționăm colectarea unui exemplar la sud de Carpații Meridionali, în timpul migrației postnuptiale : 8.XI.1969, rîul Argeș—Pitești, colecția I. Balmuș (exemplarul — fără leziuni evidente — a fost găsit mort ; aripa = 275 mm ; ciocul = 46 mm ; tarsul = 86 mm ; penajul cenușiu).

2. *Ciconia ciconia* (L.). Migrația prenuptială peste Transilvania, mai des, de la SSE la NNV (Rudescu, 1958) ; primăvara — după alți autori (Filipașcu, 1966 a, 1968 a) — traversează jumătatea nordică a Carpaților Răsăriteni și pe direcția VVS—EEN. Trecerile de primăvară, excepțional, pînă la jumătatea lui aprilie ; nu se citează peste Carpați migrații din timpul perioadei nupțiale (Dementiev et. collab., 1951 ; Linția, 1955).

Indicăm — în perioada de nidificare — existența unor migrații neobișnuite peste Transilvania. În acest sens am fost informat de către W. Klemm că peste Sibiu, în 19.VI.1959, au trecut aproximativ 200 de berze într-un singur stol, la mare înălțime, urmînd direcția SV—NE. În aceeași zi la orele 10, alte 21 de exemplare migratoare au fost văzute de St. Kohl la Reghin, de-a lungul Mureșului, aproximativ cu aceeași direcție de zbor.

* Mulțumim și pe această cale biologilor : D. Munteanu, G. D. Vasiliu, W. Klemm, St. Kohl, I. Bechet, R. Gava, ca și lui F. Mîrțu (istoric), paznicului piscicol P. Chiorean din Zau precum și naturalizatorului I. Balmuș din Pitești, tuturor, pentru prețioasele materiale sau informații furnizate.

https://biblioteca-digitala.ro

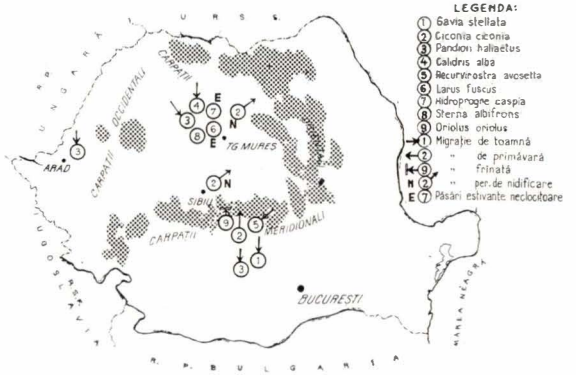

Localizarea și semnificația documentelor avifenologice (cifrele indică nr. de ordine al speciilor de păsări discutate în text; desen: Pestroiu P.).

Gavia stellata — 8.XI.1969, Platforma Pitești (colecția: I. Balmuș — Pitești).

În sezonul de primăvară al anului 1969 — mult mai rece decît în mod obișnuit — au fost constatate alte migrații întîrziate. La 2.V, orele 11, 4 berze au trecut spre nord, peste porțiunea nordică a lacului Vidraru, evident în direcția zonei alpine a Făgărașului; în aceeași zi la orele 13, peste defileul Argeșului superior am observat alte 45—48 de berze, care au zburat în cercuri largi — la 300—500 m de sol — spre barajul Vidraru (acestea, după ce au ajuns deasupra barajului, tot la înălțime, și-au transformat „rotirile" într-un zbor drept și rapid, de-a lungul uriașului bazin acvatic montan, adică exact spre nord).

Ord. Falconiformes

3. *Pandion haliaëtus* (L.). Cu un secol în urmă uliganul-pescar apărea regulat prin Cîmpia Transilvaniei (Hermann, 1873). În ultimul deceniu, ivirea lui este iarăși citată din aceeași zonă: 6.V.1955, Zau (Radu-Tălpeanu-Nadra, 1962); 29.IX.1966, Țaga (Filipașcu, 1968). Migrează peste Carpați (Radu, 1967; Munteanu, 1969), dar nu a fost identificat în bazinul Argeșului.

Vom face cunoscute unele noi apariții ale uliganului-pescar prin zona influențată de prezența lanțului carpatic. Între 21—23 IX.1963 un exemplar a fost văzut la heleșteul Tăul Zaului și alte 4 exemplare la heleșteul Tăul Tăureni — valea Ludușului; dintre acestea s-a colectat o femelă (Tăureni — jud. Mureș, 23.IX.1963; lungimea = 580 mm; aripa = 485 mm; coada = 218 mm; tarsul = 58 mm; ciocul = 40 mm; ca hrană, exclusiv *Cyprinus carpio*). I. Bechet îl identifică în vestul țării (Arad) la 16.IX.1964. Muzeul Argeșului posedă un alt exemplar, colectat din sudul Carpaților, pe rîul Argeș (Pitești) în același sezon de migrație ca și precedentul — X.1964 (aripa = 485 mm; ciocul = 40 mm; naturalizarea — I. Balmuș).

Ord. Charadriiformes

4. *Calidris alba* (Pall.). În afara capturii din 8.IX.1957 de la Zau, jud. Mureș (Munteanu, 1960) **, nu se cunoaște nici un exemplar doveditor pentru zona din interiorul Carpaților (Vasiliu, 1968). În perioada migrației postnuptiale este citat la nord de Carpații Pădurosi (Strautman, 1963).

În timpul sezonului de migrație postnuptială al anului 1957 am recoltat exemplarul din Cîmpia Transilvaniei, în 8.IX la Tăul Zau, jud. Mureș (mascul tînăr: lungimea = 190 mm; aripa = 123 mm; coada = 54 mm; tarsul = 25 mm; ciocul = 24 mm; staționa singuratic, pe un țărm nisipos; colecția M. Mătieș).

5. *Recurvirostra avosetta* L. Linția (1955) susține migrația prin Transilvania a ciocîntorsului, fără documente; Filipașcu (1966) menționează o captură, mai veche, din IX.1912 — Someș-Cluj; nu există nici o dovadă cu privire la trecerea postnuptială peste Carpații Meridionali.

** Menționea nu a fost însă citată de Papadopol (1966 -1967).

https://biblioteca-digitala.ro

În timpul migrației postnupțiale din anul 1953, la 16.X, a fost prins cu mîna un exemplar slăbit, ce staționa prin mlaștinile de la Bughea-de-Jos, jud. Argeș (Muzeul Cîmpulung — nr. de inventar : 287 ; inf. R. Gava și F. Mîrțu). Considerăm că această ivire — a unei păsări de lagune — în zona subcarpatică, imediat la sud de pasul Bran, a putut să fie posibilă numai ca urmare a traversării Carpaților Meridionali, prin trecătoarea menționată.

6. *Larus fuscus* L. În cîmpiile și depresiunile extra sau intracarpatice, excepțional și în VI—VII : la 17.VI.1934 a fost semnalat un mascul la Ocani (com. Bihar) în Ungaria, aproape de Salonta (Satori, 1939 ; Linția, 1955) ; VII.1877 lîngă Lvov, în vestul U.R.S.S. (Strautman, 1963) ; în România la 9.VI și 29.VII.1962, exemplare adulte pe lacul Bicaz (Munteanu, 1969) ; pentru bazinul Transilvaniei, literatura noastră menționează o singură observație din VI—VII (Zeyk, 1920).

În colecția autorului se păstrează un alt exemplar colecționat din Transilvania — Tăureni, jud. Mureș — în perioada de nidificare (Mătieș, 1969 a). Iată datele acestuia : mascul în vara a doua sau a treia ; lungimea = 530 mm ; aripa = 423 mm ; coada = 153 mm ; tarsul = 62 mm ; ciocul = 51 mm ; în penaj, resturi din îmbrăcămintea de imatur, mantaua negru-murdar și cu ușoare nuanțe brune. Considerăm acest exemplar ca făcînd parte din grupa păsărilor „estivante, imature", deci neclocitoare.

7. *Hydroprogne caspia* (Pall.). Exemplarele de pasaj din țară provin în mare parte din Finlanda ; migrează sporadic prin Moldova (Papadopol, 1966) ; din Transilvania există menționată specia doar într-o singură „invazie" : VII—IX.1955, Sibiu (Stein-Spiess, 1956, 1957). În literatura citată — pentru bazinul Transilvaniei — nu figurează prezența speciei în perioada nupțială (Hermann, 1873 ; Filipașcu, 1968). Rosetti-Bălănescu (1956) afirmă că pot exista la această specie și reîntoarceri întîrziate din Africa, uneori chiar și în luna iunie ***.

Prin Cîmpia Transilvaniei, la Tăul Zau (jud. Mureș), am surprins o altă apariție neobișnuită în perioada de nidificare. Astfel, în 19.VI.1968 între orele 14—15 am observat un singur exemplar în societatea a 3 *Larus ridibundus* și a 4 gîște de casă (asociația de păsări menționată — aproape singura existentă pe cele 160 ha de apă liberă a bazinului — staționa pe lîngă marea peninsulă a țărmului stîng). În aceeași zi la orele 15 pasărea a dispărut.

8. *Sterna albifrons* Pall. Linția (1955) nu menționează dovezi cu privire la migrația postnupțială prin Transilvania ; de asemenea Filipașcu (1968) și Vasiliu (1968) nu atestă identificarea speciei la principalele iazuri ale Cîmpiei Transilvane. La nord de Carpații Păduroși, cuibăritul îi este citat de Strautman (1963), lîngă Lvov.

La începutul migrației postnupțiale din anul 1964 am surprins infiltrarea speciei prin Transilvania. Astfel, la 24.VIII, pe Tăul Tăureni (jud. Mureș) am identificat 6—8 exemplare (acestea staționau prin preajma unei mari aglomerări de păsări acvatice — inclusiv 15 *Sterna hirundo* și 3 *Larus minutus* — accidental reținute, deoarece bazinul piscicol respectiv a fost menținut scurs toată vara).

Ord. Passeriformes

9. *Oriolus oriolus* (L.). Nu i se indică migrația peste zonele înalte ale Carpaților ; mai sus de 800—1 400 m altitudine nici nu a fost citat (Dombrowski-Linția, 1946 ; Radu, 1967 ; Vasiliu, 1968). Sosirea medie, în porțiunile joase ale bazinului montan al Bistriței moldovenești, la 9.V. (Munteanu, 1969).

Pentru anul 1969 indicăm unele noi date avifenologice, din timpul migrației prenupțiale prin bazinul Argeșului, date care indică și posibilitatea traversării zonelor înalte ale Carpaților Meridionali, spre Transilvania. Astfel, în 21.VI, orele 10—12, prin zăvoiul Ștefănești—Pitești, lipsă ; tot acolo, orele 16—17, primul cîntec ; în același loc, 23.IV, orele 17—20, alte 10—12 cîntece repetate ; 2—3.V, Argeșul superior, lacul Vidraru, muntele Clăbucet (1 700 m altitudine) din Făgăraș, lipsă ; 4.V, orele 5,30, locul de rotit pentru *Tetrao urogallus* de la Clăbucet — 3 fluierături repetate, puternice, deschise (confuzia cu *Garrulus glandarius* este exclusă).

DISCUȚII

Migrații prenupțiale. Trecerile din 2.V.1969 la *Ciconia ciconia* — foarte mult întîrziate — se pot corela cu existența unei îndelungate perioade reci anterioare, în care temperatura s-a menținut mai coborîtă față de valoarea ei normală. La orientarea speciei spre culmile înalte ale Făgărașului, un important rol l-a avut, desigur, prezența lacului Vidraru.

Migrații din perioada nupțială. Sursa migrației din iunie prin bazinul Transilvaniei — menționată de noi pentru *Ciconia ciconia* — o putem considera ca fiind efectivul de berze clocitoare al Africei de NV ; direcția de migrație precizată confirmă acest lucru, iar Géroudet (1960) identifică în același an mici treceri, în perioada nupțială, și prin Elveția, țară în care barza nu cuibărește. Prezența în VI.1968 la iazurile din Transilvania a două specii marine — *Larus fuscus* și *Hydroprogne caspia*, ambele raritățI ornitologice pentru interiorul țării — se pare că a fost determinată, probabil, de lipsa excesivă a precipitațiilor din întreaga perioadă caldă anterioară a acelui an.

*** În acest caz, poate fi vorba de păsări subadulte sau juvenile (inf. D. Munteanu).

https://biblioteca-digitala.ro

Migrații postnupțiale. Pentru micile efective clocitoare din Cîmpia Panonică ale speciilor *Recurvirostra avosetta* și *Sterna albifrons*, calea de migrație transilvană, evident, este doar accidentală; traversarea în perioada postnupțială a Carpaților Meridionali — dinspre Cîmpia Transilvaniei — nu a fost precizată pentru *Sterna albifrons*, iar singura migrație, identificată de noi la *Recurvirostra avosetta* prin pasul Bran, s-a produs cu un mic eșec; pentru ambele, mult mai potrivită apare migrația de-a lungul Dunării— Tălpeanu (1965), Papadopol (1965).

CONCLUZII

În încheierea acestui studiu, care înfățișează o mică contribuție privind migrația carpatică a păsărilor, putem desprinde următoarele concluzii:

1. În timpul migrației prenupțiale, *Oriolus oriolus* poate fi întîlnit și la 1 700 m altitudine, în Carpații Meridionali. Prin zona carpatică pot fi semnalate migrații întîrziate la *Ciconia ciconia*, uneori chiar și în lunile mai-iunie.

2. *Pandion haliaëtus* și *Gavia stellata*, în situația actuală, migrează accidental și peste bazinul mijlociu al Argeșului, situat imediat la sud de Carpații Meridionali.

3. Bazinul Transilvaniei poate constitui, în mod excepțional, teren de migrație sau de vagabondaj și pentru unele raritați ornitologice: *Larus fuscus*, *Hydroprogne caspia* — iunie (ambele, specii estivante neclocitoare); *Calidris alba*, *Sterna albifrons* și *Recurvirostra avosetta* — VIII—X. Pentru ultima specie există și prima semnalare a traversării Carpaților Meridionali, în zona pasului Bran.

4. Amploarea migrațiilor prin bazinul Transilvaniei — situat între bariere carpatice — apare mai mică decît prin regiunile dinafara lanțului carpatic. Acest fapt poate fi scos în evidență, spre exemplu, arătînd că unele raritați ornitologice pentru interiorul țării: *Calidris alba*, *Hydroprogne caspia* și *Sterna albifrons* — întîlnite accidental și în Transilvania — migrează ceva mai frecvent prin exteriorul lanțului carpatic, adică prin Cîmpia Panonică sau peste zona colinară situată la nord de Carpații Pădurești.

BIBLIOGRAFIE

1. DEMENTIEV, G. P., GLADCOV, N. A., et collab., (1951), „*Ptiți Sovetskogo Soiuza*", Moskva, 2: 384—386.
2. DOMBROWSKI, R., (1964), „*Păsările României* (*Ornis Romaniae*)", traducere, completare, ilustrare de D. Linția, București.
3. FILIPAȘCU, A., (1966), „Rev. Muzeelor" 4: 326.
4. FILIPAȘCU, A., (1966 a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 6: 275—316.
5. FILIPAȘCU, A., (1968), „Ocrot. Nat.", 1.
6. FILIPAȘCU, A., (1968, a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 9: 549—563.
7. GÉROUDET, P., (1960), *Nos oiseaux*, 4: 23.
8. GOMBOȘ, A., SZABO, I., (1969), „Vin. Pesc. Sp.", 7: 25.
9. HERMANN, O., (1873), *Erdélyi Muz. — Egy. Evköny.*, 6, 1871—1873, Cluj: 42—67.
10. KOVÁTS, L., (1968), „Rev. Muzeelor", 1: 55—56.
11. KOVÁTS, L., (1968 a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 8: 973—990.
12. LINȚIA, D., (DOMBROWSKI, R.), (1954): *Păsările din R.P.R.*, 2.
13. LINȚIA, D., (DOMBROWSKI, R.), (1955): *Păsările din R.P.R.*, 3.
14. MĂTIEȘ, M., (1969), „Studii și Comunic.", Pitești, 1: 73—90.
15. MĂTIEȘ, M., (1969 a), „Vin. Pesc. Sp.", 6: 20.
16. MĂTIEȘ, M., (1970), „Natura", 4.
17. MĂTIEȘ, M., KISS, I., KOHL, St., (1969): „Rev. Muzeelor", 4: 339—342.
18. MĂTIEȘ, M., KOHL, I., (1965), „St. și Cerc. de Biol.", Ser. Zool., 6: 533—539.
19. MUNTEANU, D., (1960), „Vin. Pesc. Sp.", 4: 14.
20. MUNTEANU, D., (1969), *Cercetări asupra avifaunei bazinului montan al Bistriței moldovenești*. Teză de doctorat. Univ. București.
21. MUNTEANU D., (1969 a), „Bull. British Ornithologists, Club" 5, 33—35.
22. PAPADOPOL, A., (1965), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa" 5: 347—380.
23. PAPADOPOL, A., (1966), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 6, 227—247.
24. PAPADOPOL, A., (1967), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa" 7: 379—395.
25. PAPADOPOL, A., MÎNDRU, C., (1967), Soc., St. Nat. Geogr., Comunic. de zoolog., București, 4: 89—100.
26. RADU, D., (1962), „Probl. Biol., Acad. R.P.R.", : 513—574.
27. RADU, D., (1967), *Păsările din Carpați*, București: 93.
28. RADU, D., TĂLPEANU, M., NADRA, E., (1962), „Comunic. Acad. R.P.R.", 3: 354.
29. RANG, C., (1968), „Studii și Comunic.", Bacău, 1: 79—90.
30. ROSETTI-BĂLĂNESCU, C., (1956), *Păsările vînătorului*, 1: 208—210.
31. RUDESCU, L., (1958), *Migrația păsărilor*, București: 149.
32. SATORI, J., (1939), „Aquila", 42—45: 702.
33. STEIN-SPIESS, Sylvia (1956), „Vin. Pesc. Sp.", 7: 14.
34. STEIN-SPIESS, Sylvia (1957), „Aquila", 63—64: 314.
35. STRAUTMAN, F. I., (1963), *Ptiți zapadnih oblastei S.S.S.R.*, Lvov: 47, 73.
36. TALPEANU, M., (1965), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 5: 232.
37. VASILIU, G. D., (1968), *Systema Avium Romaniae*, Edit. Alauda, Paris: 120.
38. ZEYK, N., (1920), „Aquila", 27: 165—242.

RÉSUMÉ

L'auteur a éfectué, entre 1957 et 1969, des recherches avaphénologiques dans la zone pér- et intra-carpathique et il a étudié plusieurs collections muséales. Sur ces bases il expose quelques aspects particuliers concernant 9 espèces d'oiseaux.

L'on y décrit la traversée, éfectuée par *Oriolus oriolus* et *Ciconia ciconia* en période nuptiale, de la barrière des Carpathes Méridionales. En ce qui concerne le bassin de la Transylvanie on présente quelques documents moins communs sur la migration de *Ciconia ciconia* au mois de juin, et sur le vagabondage d'espèces „estivantes non-couveuses" *Larus fuscus et Hydroprogne caspia*. L'on indique la première apparition de *Calidris alba* en Transylvanie, ainsi que le premier cas connu de traversée des Carpathes en Transylvanie, ainsi que le premier cas connu de traversée des Carpathes Méridionales par *Recurvirostra avosetta*, dans la période post-nuptiale.

https://biblioteca-digitala.ro